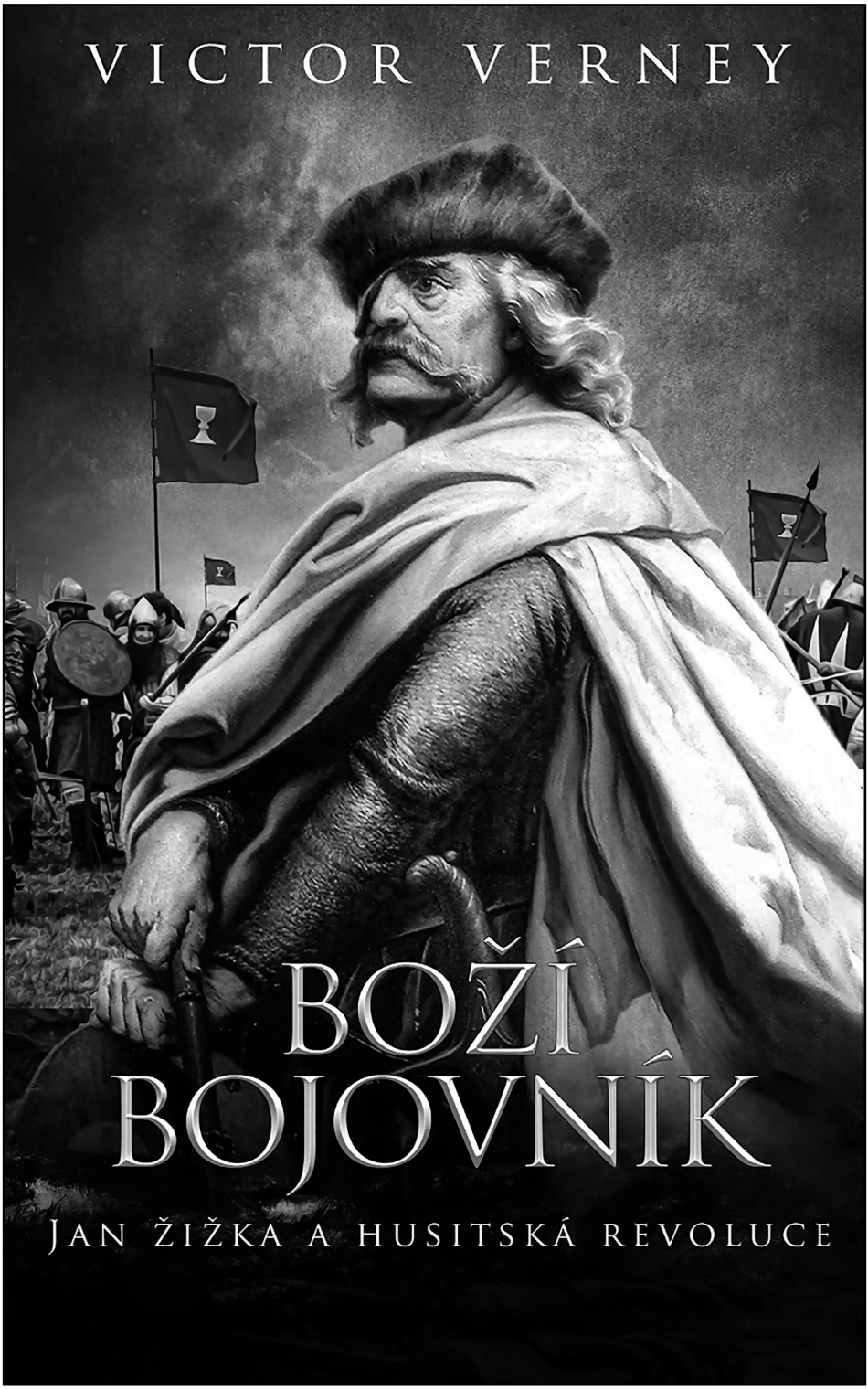
VICTOR VERNEY

BOŽÍ BOJOVNÍK

JAN ŽIŽKA A HUSITSKÁ REVOLUCE

VICTOR VERNEY

BOŽÍ BOJOVNÍK

JAN ŽIŽKA A HUSITSKÁ REVOLUCE

OBSAH

Předmluva	9
Úvod	15
Prolog	21
Kapitola 1 – Lovec, zbojník, žoldák, dvořan	33
Kapitola 2 – Kazatelé a papežové	61
Kapitola 3 – Císař útočí	95
Kapitola 4 – Pražané a pikarti	127
Kapitola 5 – Sněmy a křižáci	169
Kapitola 6 – Příchody a odchody	205
Kapitola 7 – Disciplína a neshody	241
Kapitola 8 – Smrt a porážka	275
Doslov	307
Poznámky	312
Bibliografie	314

Copyright © Victor Verney, 2009

Maps produced by Paul Davis

Translation © Dina Podzimková, 2021

Copyright © Zdeněk Vybíral, 2021 (doslov)

Original English title: THE WARRIOR OF GOD
Jan Žižka and the Hussite Revolution

Copyright © for Czech edition Pavel Dobrovský – BETA s.r.o., 2021

All rights reserved. (Všechna práva vyhrazena.)

ISBN

PŘEDMLUVA

Jedním z nejuspokojivějších prvků mé práce ředitele knihovny v Národním českém a slovenském muzeu a knihovně vždy bylo pomáhat studentům, badatelům a spisovatelům s jejich výzkumnými projekty. Vic Verney je jednou z těch zvědavých duší, které překračovaly práh naší knihovny, aby se poučily o české a slovenské historii a kultuře. Nevzpomínám si, že bych se mu konkrétně zmiňoval o potřebě nové anglicky psané knihy o českém středověkém vojevůdci Janu Žižkovi. Nápad nejspíš vzešel z našich hovorů o jeho článcích v časopise *Military History* věnovaných válečným veteránům – lordu Byronovi, Lvu Tolstému a Goergi Orwellovi –, kteří byli zároveň velkými spisovateli. Proč tedy kniha o Žižkovi a husitské revoluci? Myslím, že Vic v Žižkovi a husitech spatřil příležitost k vyprávění strhujícího příběhu, slovy bývalého britského ministerského

předsedy Nevilla Chamberlaina „o roztržce v daleké zemi mezi lidmi, o kterých nic nevíme".

Poslední kniha standardního rozsahu na toto téma, která byla v angličtině napsána, *John Žižka and the Hussite Revolution* od Fredericka Heymanna, vyšla před více než padesáti lety. Heymannova kniha byla sice dosti podrobná, obracela se ale k akademické komunitě, takže jí bylo věnováno jen málo pozornosti v širším čtenářstvu. Vicova kniha představuje Žižku a příběh husitů nové generaci vážných zájemců o dějiny z kontextu války a boje za svobodu.

Co činí Žižkův příběh tak přitažlivým pro publikum v 21. století? Moderní čtenáři nepochybně docení protivenství, jimž Žižka čelil a jež překonal, a identifikují se s nimi. Žižka nepocházel z řad vyšší šlechty. Narodil se do zemanské rodiny, ve srovnání s jinými byl relativním outsiderem, který prokázal, že k tomu, aby se stal vůdcem, člověk nemusí být vysokého rodu. Byl handicapovaný, na jedno oko neviděl již od mládí a ke konci života oslepl úplně. Zrakové postižení mu možná pomáhalo soustředit myšlenky a vizualizovat si postavení vlastních jednotek na těch nejvýhodnějších strategických pozicích, což dokládá jeho úspěch v bitvě na Vítkově.

Žižka byl vskutku renesanční muž. Jako pragmatik představuje dokonalý příklad toho, jak se z nutnosti rodí inovace. Katolické a císařské armády byly proti jeho vojsku tvořenému venkovany v ohromné početní přesile, Žižka ale přizpůsobil svým potřebám zemědělské náčiní a vytvořil z něj zbraně, obrazně řečeno změnil ostří radlic v meče. Mezi vojenské inovace, které se jemu a husitům připisují, patřila vozová hradba z těžce opevněných vozů uspořádaných do obranného kruhu, dále houfnice, což byla raná forma děla, píšťala a upravený rol-

nický cep. Jako charismatický vůdce chápal, jak mocnou roli sehrává v motivaci lidí k činům víra. Pravda, již k mocnostem jak světským, tak i církevním pronášel Jan Hus, byla příkladem celé komunitě husitů a Žižkovi osobně obzvlášť. Samotné vojenské inovace ale nemohou plně objasnit úspěchy, jichž husité dosahovali proti protivníkům, kteří je co do počtu výrazně převyšovali. Ukázalo se, že kombinace charismatické osobnosti, jakou Žižka byl, a nábožensky zapáleného lidu, jakým byli husité, dává vzniknout síle, s níž je třeba počítat – a v některých případech se o tom přesvědčil i samotný Žižka. Když se jeho vojáci vzepřeli jeho příkazu, že nemají zabíjet poražené nepřátele, přikázal své armádě, aby se modlila za odpuštění jejich hříchů. Následně pak sepsal vojenský řád, ve kterém stanovil pravidla boje a také disciplinární opatření v případě jejich porušení.

V příběhu o Žižkovi a husitech ale nejde jen o náboženský boj. Jde v něm také o politické, etnické, kulturní, jazykové a náboženské sebeurčení a o moc „lidu" jakožto hybné síly změn. Konflikt, jehož součástí byli Žižka a husité, zapadal do rozsáhlejšího epického soupeření mezi Germány a Slovany. Praha byla teprve pár desetiletí předtím povýšena králem Karlem IV. na arcibiskupství a zásluhou toho se Praha a země Koruny české staly církevně nezávislými na německém arcibiskupství v Mohuči. Ve třináctém století kolonizovali české země na pozvání českého krále Přemysla Otakara II. mnozí etničtí Němci. S kolonizací získali zvláštní práva a brzy si vydobyli bohatství i moc, což budilo rozhořčení domácí české populace. V důsledku husitských válek došlo k demografickému posunu ve prospěch původního českého obyvatelstva. Češi, osvobození od katolických a germánských vlivů, mohli svo-

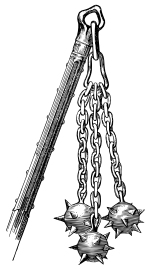
bodně praktikovat vlastní podobu křesťanské víry a pozvednout psanou češtinu na jazyk literatury a práva. Z husitského hnutí se později vyvinula jednota bratrská, jejímž velkým přínosem byl kralický překlad Bible do češtiny, počin srovnatelný s anglickou Biblí krále Jakuba.

Kyvadlo dějin se ale při bitvě na Bílé hoře v roce 1620 žel bohu zhouplo zpět ve prospěch německy mluvících Rakušanů a katolíků. Od té doby byly české země po 300 let podrobeny nadvládě rakouských Habsburků a rekatolizaci českého obyvatelstva. Čeští bratři byli buď přinuceni ke konverzi ke katolictví, nebo vypovězeni ze země. Čeština byla habsburskými autoritami potlačována a stal se z ní jazyk venkova. Tato situace přetrvala po více než 200 let do počátku českého národního obrození, což byla soustředěná snaha o oživení českého jazyka, kultury a národní identity. Teprve po pádu rakousko-uherského císařství v roce 1918 se Češi osvobodili od vnějších vlivů. Takto vzniklý nezávislý stát Československo byl multietnickým útvarem, který zahrnoval tradiční české země, tedy Čechy, Moravu a Slezsko, a kromě nich také Slovensko a Podkarpatskou Rus. O pouhých dvacet let později byly české země znovu pod německou kontrolou jakožto Protektorát Čechy a Morava. Po druhé světové válce kontroverzní Benešovy dekrety násilně vypudily téměř 2 600 000 etnických Němců do Německa a Rakouska a v podstatě tak ukončily více než 700 let německé přítomnosti v českých zemích.

Poválečné Československo bylo politicky křehké, čehož využili komunisté, kterým se při převratu v únoru 1948 podařilo bez krveprolití získat naprostou kontrolu nad státní mocí. České země se od konce 19. století částečně pod vlivem modernizace a industrializace postupně sekularizovaly.

Komunisté na tento trend s velkou radostí navázali a stavěli se nepřátelsky k veškerým formám organizovaného náboženství. Navzdory tomu, že československý komunistický režim v roce 1989 padl, více než čtyřicetiletá indoktrinace vedla k tomu, že se přinejmenším polovina českého národa hlásí k ateismu. Žižka je ironií osudu v českém národě i dnes předmětem obdivu – ne pro svůj náboženský zápal, ale jako bojovník za věc českého národa. Žižkův odkaz je mezi Čechy stále přítomen a nepřestává být předmětem interpretací každé následující generace.

David Muhlena,
Cedar Rapids, Iowa, USA

ÚVOD

Současný autor píšící v angličtině o českých dějinách se musí vypořádat se specifickým problémem. Pod jakými názvy hovořit před anglofonními čtenáři o místech a lidech ze zemí Koruny české? Tato otázka je ožehavější, než by se mohlo zdát, protože se týká etnického zápasu mezi germánskými a slovanskými národy starého celá staletí, v jehož jádru stojí jazyk. Ve střední Evropě se počínaje od ustanovení Svaté říše římské odehrával složitý proces germanizace, který ve své předmluvě popsal David Muhlena. Čeština se jako psaný jazyk až do 19. století prakticky vytratila. Jak paradoxní, že první moderní gramatika českého jazyka *Ausführliches Lehrgebäude der böhmischen Sprache* (napsaná v roce 1809 Josefem Dobrovským) vyšla v němčině, protože čeština se v té době v akademickém prostředí nepoužívala! Tento jazykový imperialismus (jak to označují akademici) se nevyhnutelně projevoval v knihách a mapách anglicky mluvícího světa, který si zvykl na údajně „česká" jména.

Jan Hus a Jan Žižka se v průběhu 19. století stali ztělesněním touhy Čechů po tom, aby mohli svůj občanský život žít plně ve svém rodném jazyce. Dnes, po stovkách let cizí okupace, jsou Češi svobodným národem, který si může o svých názvech a jménech rozhodovat sám a nemusí volit ta, jež mu byla vnucena imperiálními vládci. Lidé v anglicky mluvících zemích se v otázce postkoloniálních názvů a jmen, jako je Mao Ce-tung či Mumbaí, přizpůsobili preferencím jiných, větších zemí, a já se domnívám, že se stejným respektem by měli přistupovat i k Čechům. Z tohoto důvodu budu jména a názvy uvádět v jejich české podobě.

Rád bych vyzdvihl pomoc, kterou mi při práci na tomto projektu poskytla řada jedinců i institucí, a vyjádřil jim svou vděčnost. Nejprve a především jde o Davida Muhlenu, ředitele knihovny v Národním českém a slovenském muzeu a knihovně v Cedar Rapids v Iowě, který laskavě souhlasil se sepsáním předmluvy k této knize. David byl prvním, kdo mne k neskutečnému příběhu Jana Žižky přivedl a posloužil mi jako nedocenitelný partner v diskusi.

Dean Rod Henshaw a Liga Briedisová z Cowlesovy knihovny při Drakeově univerzitě mi laskavě poskytli privilegia hostujícího badatele, čímž mi umožnili přístup k tamní bohaté sbírce děl o náboženských dějinách, včetně několika klíčových, ale v obchodech nedostupných knih. Louise Alcornová z veřejné knihovny z West Des Moines mi pomohla získat významné knižní zdroje díky meziknihovním výpůjčkám.

Během mé krátké návštěvy České republiky si na mě ve svém nabitém programu udělalo čas několik odborníků na historii, kteří se se mnou podělili o své rozsáhlé znalosti. Vážím si pomoci Zdeňka Vybírala, Jakuba Smrčky a Marty

Kratochvílové a mrzí mne, že mi okolnosti nedovolily setkat se i s Milošem Drdou, tehdejším ředitelem Husitského muzea v Táboře. Vít Vlnas, ředitel Sbírky starého umění české Národní galerie si na mne vyhradil několik hodin, aby se mnou probral monumentální sochu Jana Žižky z Trocnova, která na Prahu shlíží z vrchu Vítkova. Památník byl vztyčen v roce 1950 po desetiletích sporů a průtahů jako připomínka prvního velkého vítězství husitů nad Zikmundovými křižáky – a jeho příběh je pozoruhodný sám o sobě. Následné zanedbání péče a nedávné zrestaurování sochy ilustrují zvraty a proměny Žižkova ukotvení v panteonu českých dějin.

Profesor David Holeton z Karlovy univerzity mi poskytl mnoho informací o náboženských dějinách českých zemí, některých jejich významných badatelích a o životě v postkomunistické Praze.

Gerry a Misha Griffithsovi z Cartesian Coordinates jsou nezávislí filmaři, jejichž snímek *Blind Courage: The Unique Genius of Jan Zizka* (2005) musí zhlédnout každý, kdo má o toto téma zájem. Díky rozmluvě s nimi jsem mohl čerpat z jejich zkušeností z natáčení v České republice a z rozhovorů s významnými odborníky na husitství.

Profesor Peter Gessner, ředitel Polského akademického informačního střediska na mé alma mater, Newyorské státní univerzitě v Buffalu, mi laskavě dovolil použít materiály, které shromáždil o obrazu Jana Matejka z roku 1874 „Bitva u Grunwaldu", což je opět další pozoruhodný historický příběh.

„Praotec českého jazzu" Emil Viklický mi umožnil na základě zkušeností z vlastního dětství za doby sovětské okupace pochopit, jakým způsobem byl Žižkův příběh včleněn do komunistické ikonografie. Zároveň mi pomohl i s překlady a stejně

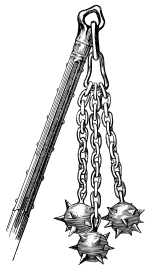
jako můj bratranec Terry Sasala a jeho přítel Stanislav Šimek také s vyhledáním informací o muzeích a galeriích v České republice. Darcy Bastonová byla mou báječnou zapisovatelkou. Paul Davis je nejen známý historik, ale také zdatný kartograf a jeho schopnosti byly zcela zásadní při přípravě map pro tuto knihu.

A především musím poděkovat Kathryn Lappegardové, své korektorce, redaktorce, poradkyni a bytosti, která mne podporovala – bez její pomoci a povzbuzování bych tuto knihu nedokázal napsat.

Victor Verney
Des Moines, Iowa

LUŽICE
S
0
100 km
MÍŠEŇSKO
Ústí nad Labem
POLSKO
Most
Litoměřice
Chomutov
Labe
Žatec
Ohře
Odra
PRAHA
Hořice
Cheb
Vladař
Strachův Dvůr
Hradec Králové
SLEZSKO
Mže
Lipany
ČECHY
Kutná Hora
HORNÍ FALC
Stříbro
Tachov
Plzeň
Poříčí
Malešov
Čáslav
Sázava
Živohošť
Německý Brod
Přibyslav
Domažlice
Vltava
Olomouc
Tábor
Horaždovice
Jihlava
MORAVA
Sudoměř
Hrad Rabí
BRNO
Jihlava
Morava
České Budějovice
Trocnov
BAVORSKO
HORNÍ RAKOUSY
HORNÍ RAKOUSY
UHRY

České země

PROLOG

Kde jsou dnes svárliví králové?
Planým slovem je jejich sláva...
– W. B. Yeats, „Píseň šťastného pastýře“ –

Ve 14. století v Evropě panoval nepokoj. Kolem roku 1300 dospěla staletí prosperity a růstu ke znepokojivému konci. Rozsáhlé změny předznamenávaly nový světový pořádek. Společenské struktury, o které se opírala zemědělská feudální společnost, začínaly zastarávat. Husitské revoluci z roku 1419 a Janu Žižkovi, který byl jejím zosobněním, lze porozumět jen ve vztahu k obecné krizi feudalismu, který se zmítal v předsmrtných křečích. Vzájemný propletenec náboženské a politické moci založený na vynucené službě poddaných připoutaných ke svým pánům se rozpadal. Složité a vzájemně provázané síly trhaly samo předivo společnosti. A jejich průsečíkem se staly české země. Češi, kteří svou domovinu označovali jako „zemi na pomezí“, seděli přímo na četných křižovatkách peněžní

a kulturní výměny. Praha ležela na strategickém místě mezi řekami Labe, Odra a Dunaj. Skrze Čechy procházely dvě hlavní obchodní cesty – severo-jižní, mířící od Jadranu k Baltu, a východně-západní, která vedla od Bosporu k Lamanšskému průlivu. Ne všechny cesty již vedly do Říma. Papež Kliment V. v roce 1305 z „věčného města" odjel, aby unikl vražedným vnitřním rozbrojům na území dnešní Itálie. Kliment hledal místo, které by bylo příznivější jeho zdraví, a našel Avignon ve Francii. O pětasedmdesát let později měla katolická církev hned tři muže, kteří tvrdili, že jsou tím jediným pravým papežem: Jednoho v Římě, dalšího v Avignonu a třetího v Pise. Toto „velké schisma" podpořilo světskou moc králů a vzestup vznikajících národních států.

Urbanizace Evropy postupně sílila. Z rozvoje peněžního hospodářství vznikla nová společenská třída, měšťané, která dosáhla prosperity a sociálních výsad. Městská řemesla a obchodní vztahy vytvářely nové příležitosti pro poddané, z nichž se stávali kupci, první vtělení společenské skupiny, kterou dnes známe jako střední třídu. Ale ne všem, kdo opustili zemědělská hospodářství, se dařilo. Rostoucí městská chudina přetěžovala obecní infrastrukturu a tvořila plodné podhoubí pro morové rány, hlad a občanské nepokoje. Plavidla benátských a janovských kupců se vracela z obchodních cest plná cizokrajného zlata, koření a krys. Tito nezvaní návštěvníci a jejich souputníci – blechy – s sebou přinesli dýmějový mor. Počet obyvatel Evropy překonal její zemědělskou kapacitu. Nedostatek jídla a závratně vysoké ceny vedly k hladomoru, špatné výživě a šíření nemocí. Země Koruny české mor zasáhl poměrně lehce. K izolaci této vnitrozemské země hodně přispěla vzdálenost Čech od ruchu na moři a jejich hory. Epidemie, hladomory

a války zredukovaly evropskou populaci do roku 1420 o jednu třetinu. Půda začala být méně vzácná a práce dražší. V Českém království a velké části Evropy poddaní opouštěli svá pole, nižší šlechta přicházela o sídla svých předků a Židé byli ve velkém vyháněni ze zemí, kde žili po celá staletí. Postavení katolické církve bylo vážně ohroženo, což vedlo ke vzniku duchovního vakua a všudypřítomnému pocitu zoufalství.

V Čechách zavládlo s koncem přemyslovské dynastie v roce 1306 politické vakuum. V jeho pozdějších fázích staré nepřátelství mezi Germány a Slovany přerostlo z prostých kmenových potyček v pevně zakořeněné mocenské konflikty. V Praze sice byla již od 11. století početná německá kolonie, ve 13. století ale došlo k přívalové vlně germanizace. Čeští králové čelící neústupnosti šlechty povolali jako její protiváhu německé měšťany. Jejich výsadní postavení v městských cechách a při tamních kostelech popudilo domácí Slovany a tento protiněmecký postoj rostl další tři století, až nakonec vybuchl v otevřenou válku.

Když zemřel Václav III., poslední mužský potomek rodu Přemyslovců, aniž by po sobě zanechal syna, v zemích Koruny české zavládl chaos. V době, kdy mezi německými měšťany a českou šlechtou vypukla otevřená občanská válka, vznesla nárok na trůn jeho sestra Eliška. Když byl císařem Svaté říše římské zvolen Jindřich VII. Lucemburský, Češi jej oslovili a vládce souhlasil se sňatkem svého syna Jana Lucemburského s Eliškou Přemyslovnou a přislíbil zachovat české svobody, práva a privilegia. Jan v roce 1310 dorazil na pozvání českého

sněmu do Prahy k volbě, a tím byla zahájena vláda lucemburské dynastie. Česká šlechta Jana nikdy nepřijala. Považovala ho za cizince a vetřelce. Jan se na státnickou činnost povahově nehodil a svému království věnoval jen minimum času i energie. Místo toho raději vyhledával různá místa v Evropě a účastnil se křížových tažení a válek. Nemluvil česky a česká šlechta neměla chuť učit se francouzštině. Její nepřátelský postoj prosakoval i mezi prostý lid.

Po smrti svého otce se Jan musel věnovat i rodnému Lucembursku, takže býval v Českém království přítomen ještě méně. Šlechta se proti němu opakovaně bouřila, což Jana nutilo vracet se do země s cizími armádami, aby ji zkrotil. Jana, který toužil žít dobrodružným životem rytíře, toto neustálé přetahování unavovalo, takže panstvu v řadě věcí ustoupil. V roce 1318 se v domažlických úmluvách prakticky vzdal moci v zemi, propustil všechny zahraniční poradce a úředníky a přislíbil, že do země nepřivede cizí vojsko. Aristokraté se oplátkou zavázali, že se nebudou bouřit. Od té doby Jan trávil většinu času mimo Čechy a vracel se jen občas, aby vybral peníze anebo vojáky.

V důsledku zánětu očí, který prodělal v době křížového tažení proti řádu německých rytířů na litevském území, Jan přišel částečně o zrak. U Čechů, u kterých se v té době rozvíjel pocit všeslovanského bratrství s Poláky proti společnému německému nepříteli, mu to na oblibě nijak nepřidalo. I když Jan (známý nyní jako „Jan Slepý“) nebyl zrovna příkladným otcem či králem, své slabiny vyvažoval odvahou. Jeho náklonnost k francouzské kultuře a láska k rytířskému způsobu života došly v roce 1346 za stoleté války konečného a osudového vyvrcholení během bitvy u Kresčaku. V kritickém okamžiku bit-

vy Jan, již úplně slepý, vykonal *beau geste*, které ukončilo jeho vládu a poněkud vylepšilo jeho historický obraz. Když slyšel Francouze, kteří v panice ustupovali před velšskými lučištníky, rozhodl se, že má jedinou možnost – svázat koně dohromady za uzdy a rozjet se do útoku. I když mu to jeho pobočníci velice naléhavě rozmlouvali, jejich slova se minula účinkem. Jan padl a s ním i 500 českých rytířů.

Tragédií u Kresčaku začal „zlatý český věk" pod vládou Janova syna Karla (1316–1378), který byl jedním z nemnoha přeživších českých bojovníků. Zraněný princ se vrátil domů a v roce 1346 byl zvolen římským králem. O rok později následovala korunovace českým panovníkem. Karel se narodil v Praze a po dědečkovi z matčiny strany dostal jméno Václav, při biřmování ale přijal na počest svého strýce, francouzského krále Karla IV., u jehož pařížského dvora sedm let žil a studoval, jméno Karel. Své nadání a podnikavost prokázal již dříve. Od roku 1333 byl po jistou dobu v důsledku otcovy časté nepřítomnosti a zhoršujícího se zraku správcem Čech. V roce 1334 byl jmenován markrabětem moravským, což byl tradiční titul zákonného dědice koruny, a o dva roky později začal jménem svého bratra spravovat Tyrolsko. Na rozdíl od svého otce Karel ke svému království cítil hlubokou náklonnost a oddanost. Prokázal velký panovnický um a Češi ho dnes označují za „otce vlasti". Využil svého blízkého vztahu s papežem Klimentem, nechal Prahu povýšit na arcibiskupství a udělal z ní svou císařskou metropoli. Jeho jméno se ve městě objevuje na různých místech – zejména jde o Karlovu univerzitu, Karlův most a Karlovo náměstí. Za jeho vlády byla dostavěna řada současných pamětihodností včetně Pražského hradu a jeho jméno nese i několik dalších míst v České republice, například

hrad Karlštejn či lázeňské město Karlovy Vary. Karel IV. Praze zajistil postavení významného intelektuálního a kulturního centra střední Evropy.

Karlův nejstarší syn Václav IV. (1361–1419) od otce převzal nedobré karty, které navíc po svém nástupu k moci v roce 1378 ve věku sedmnácti let zahrál špatně. Karel těsně před smrtí rozdělil své državy mezi své syny a další příbuzné. Václav si podržel Čechy, jeho nevlastní bratři Zikmund a Jan dostali Braniborsko a Lužici (v současném Sasku). Morava byla rozdělena mezi jeho bratrance Jošta a Prokopa a strýc Václav se stal vévodou lucemburským. Václava od počátku sužovali nepřátelé jak na domácí, tak na zahraniční frontě a jeho moc nad německými zeměmi i Čechami byla po celou dobu jeho vlády nejistá. Tento král by ostatně neměl být zaměňován se svatým Václavem, který byl váženou osobností 10. století, jež došla nesmrtelnosti v koledách o „dobrém králi Václavu“ („Good King Wenceslaus“). K muži, který o 500 let později sdílel jeho jméno i úděl panovníka, dějiny zdaleka nebyly tak laskavé.

Karel zařídil, že se proti nástupu jeho syna na říšský trůn nikdo nepostavil – což byl vzácný úkaz. Dosáhl toho odvoláním privilegií, která dříve udělil mnoha svobodným říšským městům, a tím, že uplatil vlivné šlechtice. Sám Karel ale již dříve uspořádal města do svazů, což jim umožnilo v důležitých záležitostech vzájemně spolupracovat. Již 4. července 1376, pouhé dva dny po Václavově zvolení římským králem, se spojilo čtrnáct švábských měst rozezlených kvůli vyšším daním, jež na ně byly uvaleny na pokrytí Karlových úplatků. Jejich

cílem bylo bránit vlastní říšskou bezprostřednost *(Reichsunmittelbarkeit)* proti nově zvolenému císaři. Tento městský svaz získal další členy a v rámci říše se choval jako nezávislý stát. Václavovi působil problémy až do roku 1389, kdy král podobné sdružování měst zakázal, ale zároveň jim přiznal politickou autonomii. Václav čelil také odporu ze strany pražského arcibiskupa a byl zapleten v neustálém mocenském boji v církevní hierarchii. V důsledku toho ho papež nikdy nekorunoval císařem Svaté říše římské, jak bylo u „římských králů" zvykem.

Václav IV., často označovaný přízviskem „Lenoch" nebo „Opilec", se opakovaně dostával do sporů s českou šlechtou. Jeho přívětivá a skromná osobnost mu sice vynesla přízeň obyčejných lidí, ale panstvo ho znevažovalo jako neschopného panovníka, který zanedbával své královské povinnosti a místo toho si dopřával lovy trvající i několik týdnů. Po povstání české šlechty z roku 1393 byl jeho bratranec Jošt jmenován regentem a Václav byl uvězněn ve Vídni. Jeho nejmladší nevlastní bratr Jan ho v roce 1395 osvobodil a Zikmund, který se mezitím stal králem Uher, o rok později dojednal příměří. Neustálé potíže v Čechách Václava zaměstnávaly natolik, že se v říši neukázal nakonec celé roky, což jen posilovalo tamní rozhořčení nad jeho domnělou nedbalostí vůči povinnostem. Na říšských sněmech v Norimberku v roce 1397 a Frankfurtu v roce 1398 ho čekaly rozezlené davy. O dva roky později ho rýnští kurfiřti obvinili z neschopnosti udržet mír či vyřešit papežské schisma a požadovali, aby před ně Václav předstoupil a reagoval na jejich obvinění. Václav, kterého zaměstnávaly nové nepokoje v Čechách, odmítl. Kurfiřti ho prohlásili za sesazeného na základě opilství a neschopnosti a králem zvolili falckého kurfiřta Ruprechta III.